

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-85-46>

УДК 336.7:336.01:351.72

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ НА РИНКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

STATE FINANCIAL POLICY ON THE MARKET OF NON-BANKING FINANCIAL INSTITUTIONS

Трусова Наталя Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9773-4534>

Trusova Natalia

Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University

У статті здійснено комплексне дослідження сучасних трансформацій фінансової політики держави на ринку небанківських фінансових установ в умовах структурної перебудови фінансової системи, цифровізації економічних процесів, європейської інтеграції України та формування механізмів післявоєнного економічного відновлення. Доведено, що в умовах глобальної трансформації фінансових ринків небанківські фінансові установи виступають важливим елементом фінансової екосистеми, який доповнює банківський сектор через розвиток страхових, лізингових, факторингових, кредитно-кооперативних та Fintech-механізмів фінансування. Проаналізовано інституційні зміни у функціях регулювання небанківських фінансових, які підвищують узгодженість регуляторної політики, мінімізують регуляторний арбітраж і забезпечують уніфікацію стандартів фінансового нагляду.

Ключові слова: фінансова політика держави, небанківські фінансові установи, державне регулювання фінансового ринку, фінансова стабільність, цифровізація фінансового сектору, наглядові процедури, фінансова інклюзія.

The article presents a comprehensive study of modern transformations of the state's financial policy in the market of non-bank financial institutions in the context of the structural restructuring of the financial system, the digitalization of economic processes, the European integration of Ukraine and the formation of mechanisms for post-war economic recovery. The mission of the non-bank financial sector as an alternative channel of financial intermediation is substantiated, capable of ensuring the expansion of economic agents' access to financial resources, increasing the level of financial inclusion and diversifying sources of investment financing. It is proven that in the context of global transformation of financial markets, non-bank financial institutions act as an important element of the financial ecosystem, which complements the banking sector through the development of insurance, leasing, factoring, credit cooperative and Fintech financing mechanisms, which contribute to reducing the concentration of financial risks in the banking system, forming a competitive environment in the financial services market and increasing the efficiency of the redistribution of financial resources in the national economy. The institutional changes in the functions of regulating non-bank financial institutions are analyzed, which increase the consistency of regulatory policy, minimize regulatory arbitrage and ensure the unification of financial supervision standards. It is established that the reduction in the number of market participants was accompanied by an increase in their assets, an increase in the level of capitalization, an improvement in financial stability indicators through the implementation of approaches to state regulation and an improvement in the quality of supervisory procedures. The introduction of digital supervision technologies, automated risk monitoring, electronic customer identification and remote financial services allows changing the mechanisms of interaction between the regulator and non-bank financial institutions.

Keywords: state financial policy, non-bank financial institutions, state regulation of the financial market, financial stability, digitalization of the financial sector, supervisory procedures, financial inclusion.

Постановка проблеми. Сучасна трансформація фінансових систем у світі супроводжується суттєвим зростанням ролі небанківських фінансових установ (НФУ), які формують альтернативні канали мобілізації капіталу, забезпечують диверсифікацію фінансових послуг та сприяють підвищенню фінансової інклюзії. В умовах цифровізації економіки, глобалізації фінансових ринків та посилення регуляторних вимог державна фінансова політика набуває ключового значення для забезпечення стабільності й ефективності функціонування небанківського сектору.

В Україні розвиток ринку небанківських фінансових установ відбувається в умовах структурних економічних змін, воєнних викликів та інтеграції до європейського фінансового простору. Передача функцій регулювання небанківського сектору НБУ стала важливим етапом інституційної модернізації фінансової системи, що сприяло впровадженню ризик-орієнтованого нагляду, підвищенню прозорості діяльності установ та гармонізації регуляторних стандартів із вимогами ЄС.

Небанківські фінансові установи виконують важливу функцію фінансового посередництва, і водночас, їх діяльність пов'язана з підвищеними ризиками ліквідності, операційної стійкості та захисту прав споживачів фінансових послуг. Тому, фінансова політика держави у цьому секторі спрямована на досягнення балансу між стимулюванням розвитку фінансового ринку та забезпеченням макрофінансової стабільності. Особливої актуальності набуває формування ефективної регуляторної архітектури, яка враховує цифрову трансформацію, розвиток FinTech-екосистем та необхідність післявоєнного відновлення економіки. У зв'язку з цим дослідження сучасних змін фінансової політики держави на ринку небанківських фінансових установ є важливим науковим і практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування та реалізації державної фінансової політики на ринку небанківських фінансових установ перебуває у центрі наукових досліджень як українських, так і зарубіжних учених. Зростання ролі небанківського фінансового сектору у забезпеченні фінансової стабільності, розвитку альтернативних джерел фінансування економіки та підвищенні рівня фінансової інклюзії зумовлює необхідність поглибленого вивчення інституційних, регуляторних і макрофінансових аспектів державної політики у цій сфері.

Значний внесок у дослідження трансформації фінансового нагляду здійснив В. Коваленко, який у своїй роботі обґрунтовує концепцію ризик-орієнтованого нагляду за небанківськими фінансовими установами. Науковцем досліджено механізми переходу від формального контролю до оцінювання системних і індивідуальних ризиків фінансових установ, визначено ключові індикатори раннього реагування на фінансову нестабільність та доведено, що впровадження наглядних процедур сприяє підвищенню стійкості фінансового ринку, зменшенню регуляторних прогалин і покращенню якості управління ризиками в небанківському секторі [7].

Інституційні аспекти реформування фінансового регулювання досліджує Ю. Шаповал та акцентує на наслідках впровадження реформи «спліт» з метою передачі функцій регулювання небанківських фінансових установ центральному банку. Автором визначено, що регуляторна конвергенція сприяла уніфікації стандартів нагляду, підвищенню прозорості ринку фінансових послуг і зниженню можливостей регуляторного арбітражу. У дослідженні доведено, що формування моделі мегарегулятора стало ключовим етапом модернізації державної фінансової політики України [4].

Вагомий внесок у розвиток теорії макропруденційного регулювання здійснив В. Міщенко, який досліджує інструменти державної політики щодо запобігання системним фінансовим ризикам у країнах із ринками, що формуються. Науковцем визначено взаємозв'язок між макропруденційною політикою та фінансовою стабільністю, обґрунтовано необхідність інтеграції наглядних механізмів банківського та небанківського секторів, а також доведено ефективність використання буферів капіталу та ризик-індикаторів для запобігання кризовим явищам [8].

Серед зарубіжних досліджень вагоме значення має праця R. Herring та J. Carmassi, у якій розглянуто структуру фінансового нагляду та моделі регулювання небанківського фінансового посередництва. Дослідники визначили переваги інтегрованих моделей регулювання, довели необхідність координації між різними органами фінансового контролю та обґрунтували, що консолідований нагляд підвищує ефективність управління системними ризиками у фінансовому секторі [6]. A. Demirgüç-Kunt аналізує взаємозв'язок між фінансовим розвитком, інклюзивним економічним зростанням і доступністю фінансових послуг та

доводить, що розвиток альтернативних фінансових інститутів сприяє розширенню доступу малого бізнесу до фінансових ресурсів, зменшенню фінансової нерівності та підвищенню ефективності економічної трансформації країн, що розвиваються [5].

Проведений аналіз наукових досліджень свідчить, що сучасна наукова думка зосереджена на питаннях інституційної трансформації фінансового нагляду, макропруденційного регулювання, розвитку альтернативного фінансування та інтеграції національних фінансових систем до міжнародного регуляторного простору. Водночас недостатньо дослідженими залишаються комплексні аспекти впливу державної фінансової політики на структурні зміни небанківського фінансового ринку України в умовах цифровізації та відновлення економіки, що визначає актуальність подальших наукових досліджень у даному напрямі.

Формування цілей дослідження. Метою статті є обґрунтування сучасних напрямів трансформації фінансової політики держави на ринку небанківських фінансових установ та оцінка її впливу на фінансову стабільність і розвиток небанківського сектору України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток небанківського фінансового сектору виступає одним із ключових факторів формування конкурентоспроможної фінансової системи держави. Проте в Україні цей сегмент має недостатній рівень капіталізації установ, низьку довіру населення та значну часткою непрозорих бізнес-моделей. До 2020 р. регуляторна система була інституційно-розпорошеною, що створювало регуляторний арбітраж та нерівні умови діяльності між банківськими й небанківськими установами. У результаті виникали системні ризики, пов'язані з недостатнім контролем платоспроможності фінансових компаній, слабким корпоративним управлінням та порушеннями прав споживачів. Після реалізації реформи «спліт» та передачі нагляду НБУ виникла необхідність формування нової фінансової політики, орієнтованої на макропруденційний підхід, наглядові процедури, імплементацію європейських директив, розвиток цифрових фінансових сервісів, підвищення фінансової стійкості сектору. Разом із тим залишаються невирішеними проблеми нерівномірності розвитку сегментів НФУ, обмеженого доступу до довгострокового фінансування, високих операційних ризиків fintech-компаній, недостатньої інтеграції небанківського сектору у

систему післявоєнного економічного відновлення.

Державна фінансова політика повинна одночасно виконувати стабілізаційну, стимулюючу та захисну функції. Однак надмірна зарегульованість може стримувати інновації, тоді як недостатній контроль підвищує системні ризики. І. Лютий визначає напрямом трансформації фінансової політики держави в умовах кризових шоків та структурних змін економіки та наголошує на необхідності поєднання стабілізаційних та стимулюючих інструментів фінансової політики, підвищення ролі регуляторних механізмів захисту споживачів фінансових послуг і розвитку небанківського фінансового сектору як чинника економічної стійкості [2].

Інституційна трансформація фінансової політики передбачала комплексний пруденційний нагляд, орієнтований на оцінювання ризиків діяльності небанківських фінансових установ та посилення консолідації наглядових функцій щодо формування достатності капіталу, імплементації Basel-подібних стандартів регулювання, а також впровадження цифрових інструментів нагляду (SupTech). Застосування нових регуляторних підходів сприяло підвищенню якості корпоративного управління небанківських фінансових установ та посиленню їх фінансової стійкості.

Аналіз динаміки розвитку небанківських фінансових установ України у 2020-2025 рр. демонструє структурну трансформацію сектору під впливом державної фінансової політики, регуляторної консолідації та впровадження наглядових процедур (табл. 1).

Інституційна модернізація регуляторного середовища забезпечила перехід небанківського фінансового сектору до інтенсивної моделі розвитку, що характеризується меншою кількістю учасників, але значно вищою концентрацією капіталу, кращою прозорістю діяльності та підвищеною фінансовою стабільністю. Сформована тенденція свідчить про поступове наближення структури українського фінансового ринку до європейської моделі, де небанківські фінансові інститути відіграють важливу роль у забезпеченні інвестиційної та кредитної підтримки економіки. Простежується стійка тенденція скорочення кількості небанківських фінансових установ. У 2020 р. на ринку функціонувало 2115 установ, у 2024 р. їх кількість зменшилась до 1423, у 2025 – до 1360. Загальне зниження за досліджуваний період становить майже 35,7%, що свідчить не про деградацію сектору, а про

Таблиця 1

Динаміка розвитку небанківських фінансових установ України за період 2020-2025 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Кількість НФУ	2115	1876	1650	1538	1423	1360
Активи, млрд грн	186	212	241	276	318	347
Частка у фінансовому секторі, %	12,4	13,6	14,8	16,1	17,2	18,0
Рівень капіталізації, %	18	20	23	26	29	31

Джерело: сформовано автором на основі [3]

його інституційне очищення. Вихід із ринку слабких, недостатньо капіталізованих або непрозорих компаній став результатом посилення ліцензійних вимог, підвищення стандартів корпоративного управління та гармонізації регуляторної практики з європейськими підходами.

Одночасно із зменшенням кількості учасників відбулося суттєве нарощення фінансового потенціалу сектору – загальний обсяг активів зріс із 186 млрд грн у 2020 р. до 347 млрд грн у 2025 р. Сукупне зростання активів за п'ять років становить близько 86,6%, що свідчить про процеси ринкової концентрації капіталу та підвищення ефективності діяльності фінансових установ, які залишилися на ринку. Частка НФУ у фінансовому секторі зросла з 12,4% у 2020 р. до 18% у 2025 р., що підтверджує поступову диверсифікацію фінансового посередництва та зростання значення альтернативних джерел фінансування економіки, зокрема страхових, лізингових, факторингових та кредитних компаній. Основним індикатором якісних змін виступає підвищення рівня капіталізації на 13 в.п., тобто відбувся зріс із 18% у 2020 р. до 31% у 2025 р., що характеризує ефективність пруденційної політики держави, спрямованої на зміцнення фінансової стійкості, підвищення платоспроможності та зниження системних ризиків.

Однією з характерних ознак сучасної фінансової політики держави стало впровадження наглядової моделі регулювання. На відміну від попереднього підходу, який базувався переважно на формальному дотриманні нормативів, нова модель передбачає системну оцінку ризикового профілю кожної фінансової установи. Державний нагляд зосереджений на аналізі кредитного ризику, ризику ліквідності, операційного ризику, а також ризиків поведінки споживачів та захисту їх прав при здійсненні фінансових послуг. Важливим інструментом стало запровадження процедур стрес-тестування для страхових компаній,

фінансових та лізингових установ, що дозволило оцінювати їх здатність протистояти макроекономічним шокам.

Результати реалізації наглядового регулювання змінили показники фінансової стійкості небанківського сектору (рис. 1).

Протягом 2020-2025 рр. частка проблемних активів демонструє стійке зниження – від 21% у 2020 р. до 11% у 2025 р., що свідчить про ефективність пруденційного нагляду та позитивний вплив політики очищення ринку. Середнє річне зниження частки проблемних активів становить близько 2,0-2,2 в.п., що вказує на системне зниження фінансових ризиків у секторі. Рентабельність активів (ROA) зросла з 2,1% у 2020 р. до 5,2% у 2025 р., тобто більше ніж удвічі, що свідчить про підвищення ефективності діяльності небанківських фінансових установ, збільшення прибутковості активів та зростання інвестиційної привабливості сектору. Рівень ліквідності покращився з 96% у 2020 р. до 134% у 2025 р., тобто зростання показника на 38 в.п. характеризує підвищену здатність установ виконувати свої короткострокові фінансові зобов'язання, що важливо для стабільності та довіри до сектора. Підтвердженням цього є позитивна динаміка Індексу довіри споживачів, який зріс з 0,42 у 2020 р. до 0,68 у 2025 р.

Важливим напрямом модернізації державної фінансової політики на ринку небанківських цифровізація фінансових установ є регуляторні та ринкові процеси, які в сучасних умовах цифрових технологій виступають чинником підвищення ефективності фінансового посередництва та доступності фінансових послуг. Державна політика спрямована на стимулювання розвитку Fintech-екосистем, впровадження електронної ідентифікації клієнтів, розвиток банківського сервісу з відкритим доступом та використання дистанційного нагляду. Використання SupTech-рішень дозволяє регулятору здійснювати аналіз великих масивів даних у режимі реального

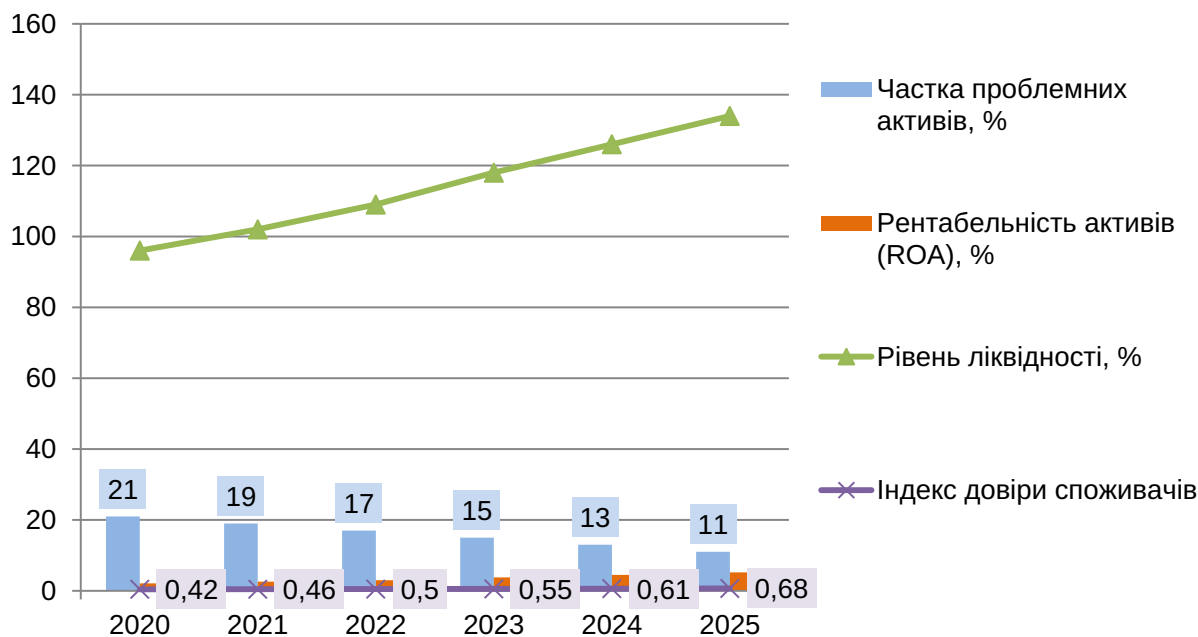

Рис. 1. Фінансова стійкість небанківських фінансових установ України за 2020-2025 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [3]

часу, оперативно виявляти ризики та зменшувати регуляторні витрати.

За оцінками дослідників, впровадження цифрових технологій дозволило скоротити операційні витрати сектору приблизно на 18-22%, що підвищило конкурентоспроможність фінансових послуг та сприяло розширенню фінансової інклюзії [1].

Важливою складовою державної фінансової політики є адаптація національного законодавства до європейських стандартів регулювання фінансових ринків. Імплементация директив Європейського Союзу, зокрема Solvency II, PSD2 та AMLD5, спрямована на підвищення прозорості діяльності фінансових установ, посилення захисту споживачів та протидію фінансовим зловживанням [10]. Гармонізація регуляторних норм забезпечує інтеграцію українського ринку небанківських фінансових установ до європейського економічного простору, підвищує їхню інвестиційну привабливість та створює передумови для залучення міжнародного капіталу. Водночас впровадження європейських стандартів стимулює підвищення якості ризик-менеджменту та корпоративного управління.

У контексті повоєнного відновлення економіки України небанківські фінансові установи набувають стратегічного значення як альтернативні канали фінансування економічної діяльності. Державна фінансова політика орієнтується на розширення їх участі у підтримці

малого та середнього бізнесу, розвитку страхового ринку та стимулюванні інвестиційної активності. Небанківські установи активно залучаються до мікrokредитування підприємців, страхування воєнних та інфраструктурних ризиків, а також розвитку лізингового фінансування для модернізації виробничих потужностей. Завдяки більшій гнучкості порівняно з банківським сектором вони здатні швидше реагувати на потреби економіки в умовах відновлення [11].

Аналітичні оцінки свідчать, що за умови збереження поточних тенденцій частка небанківських фінансових установ у структурі фінансового сектору може зрости до 22 % до 2030 р., що означатиме суттєве підвищення їх ролі у формуванні інвестиційного потенціалу держави [9].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що фінансова політика держави на ринку небанківських фінансових установ зазнала суттєвої трансформації та перейшла до сучасної системи наглядового регулювання та є важливим механізмом фінансування малого та середнього бізнесу, особливо в умовах обмеженого банківського кредитування. Лізингові, факторингові та мікрофінансові інструменти забезпечують гнучкі фінансові рішення для підприємств, що сприяє економічній активізації та відновленню виробничого потенціалу країни.

У перспективі небанківський сектор виступатиме одним із інструментів фінансування економічного відновлення України, сприяючи розвитку підприємництва, інвестиційної активності та довгострокового економічного. При цьому, ефективна фінансова політика держави на ринку небанківських фінансових установ повинна базуватися на збалансованому поєднанні пруденційного регулювання, підтримки інновацій, розвитку цифрової інф-

раструктури та забезпечення високого рівня захисту споживачів фінансових послуг. Формування стійкої та інтегрованої фінансової системи, здатної забезпечити макрофінансову стабільність і сприяти економічному зростанню України в європейському інтеграційно-регуляторному середовищі дозволить запровадити нову модель фінансової стабільності, заснованої на прозорості та захисті споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабич О.А. Вплив цифровізації на ефективність діяльності фінансових інститутів. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 3. С. 12-26.
2. Лютий І.О. Фінансова політика держави в умовах нестабільності. *Фінанси України*. 2024. № 3. С. 5-19.
3. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>
4. Шаповал Ю.І. Регуляторна конвергенція фінансового сектору України. *Економіка України*. 2021. № 9. С. 67-82.
5. Demirgüç-Kunt A. Finance and inclusive growth. *World Bank Research Observer*. 2021. Vol. 36(2). P. 188-221.
6. Herring R., Carmassi J. The structure of financial supervision. *Journal of Financial Stability*. 2008. Vol. 17(1). P. 51-76.
7. Kovalenko V.V. Risk-based supervision of non-bank financial institutions. *Financial Markets and Institutions*. 2022. Vol. 2. P. 45-58.
8. Mishchenko V.I. Macroprudential regulation in emerging markets. *Banks and Bank Systems*. 2023. № 1. С. 120-134.
9. Non-Bank Financial Sector Review. National Bank of Ukraine. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2025-05_eng.pdf?v=14
10. Polasik M., Butor-Kehler A., Vidavski P., Kehler G. Evaluating the regulatory approach to open banking in Europe: an empirical study. *Financial Law Review*. 2024. Vol. 34(2). P. 59-90.
11. Zgalat-Lozynska L., Glebova A., Tyutyunyk S., Avedyan L., Velichko A., Chernyavskiy G. Development of the investment potential of non-bank financial institutions under martial law conditions. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2026. Vol. 1(66). P. 354-366.

REFERENCES:

1. Babych, O.A. (2023). Vplyv tsyfrovizatsii na efektyvnist diialnosti finansovykh instytutiv [The impact of digitalization on the efficiency of financial institutions]. *Kyivskiy ekonomichnyi naukovyi zhurnal*, no. 3, pp. 12-26.
2. Liutyi, I.O. (2024). Finansova polityka derzhavy v umovakh nestabilnosti [State financial policy in conditions of instability]. *Finansy Ukrainy*, no. 3, pp. 5-19.
3. Natsionalnyi bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/> (accessed April 06, 2026)
4. Shapoval, Yu.I. (2021). Rehuliatorna konverhentsiia finansovoho sektoru Ukrainy [Regulatory convergence of the financial sector of Ukraine], no. 9, pp. 67-82.
5. Demirgüç-Kunt, A. (2021). Finance and inclusive growth. *World Bank Research Observer*, no. 36(2), pp. 188-221.
6. Herring R., Carmassi J. (2008). The structure of financial supervision. *Journal of Financial Stability*, no. 17(1), pp. 51-76
7. Kovalenko, V.V. (2022). Risk-based supervision of non-bank financial institutions. *Financial Markets and Institutions*, no. 2, pp. 45-58.
8. Mishchenko, V.I. (2023). Macroprudential regulation in emerging markets. *Banks and Bank Systems*, no. 1. pp. 120-134.
9. Non-Bank Financial Sector Review. National Bank of Ukraine. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2025-05_eng.pdf?v=14 (accessed April 06, 2026)

10. Polasik, M., Butor-Kehler, A., Vidavski, P., Kehler, G. (2024). Evaluating the regulatory approach to open banking in Europe: an empirical study. *Financial Law Review*, no. 34(2). pp. 59-90.

11. Zgalat-Lozynska, L., Glebova, A., Tyutyunnyk, S., Avedyan, L., Velichko, A., Chernyavskiy, G. (2026). Development of the investment potential of non-bank financial institutions under martial law conditions. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*, no. 1(66). pp. 354-366.

Дата надходження статті: 02.04.2026

Дата прийняття статті: 23.04.2026

Дата публікації статті: 27.04.2026